

UIT DE HISTORIE

Open Brief aan Dr. Kromsigt.
Den Weleerw. Zeergel. Heer Dr. P. J. Kromsigt,
te Amsterdam.

Weleerwaarde Zeergeleerde Heer,

U yaart zoo vriendelijk om acht te slaan op mijn artikel in De Reformatie van 9 Januari 11. Zelfs gaaf u daarop tweemaal antwoord, eerst voorloopig in het Hervormd Weekblad De Gereformeerde Kerk van 22 Januari, en daarna meer uitvoerig in het nr. van 29 Januari.

Het verblijde U, dat ik Uw geheele artikel „Een geschiedenis die niet vergeten mag worden“, heb overgenomen. U noemt dit op zichzelf reeds een daad van groote objectiviteit. En U prijst mij daarom hoogelijk. Natuurlijk ben ik voor dien lof zeer gevoelig. Alleen spijt het me, dat U daarbij gelijktijdig de nagedachtenis van Dr. Kuyper meende te moeten bekladden, door te schrijven, dat Dr. Kuyper zoo iets in De Standaard nooit over zijn hart kon krijgen. Hier overdreef U schromelijk. Want al is het waar, dat Dr. Kuypers' eigenaardige opvatting van journalistiek voor critiek van tegenstanders niet veel plaats over liet, — dat hij het nooit deed is later.

Komende tot mijn artikel verweert U zich tegen mijn opmerking, „dat een wetenschappelijk man als Dr. Kromsigt zulk een belangrijk stuk historie van vóór 60 jaren niet uit de bronnen zelf opdiept, maar overschrijft uit een pas verschenen brochure“. U antwoordt hierop: „Wat de bronnen betreft, voor bedoelde vergadering bestaat slechts één bron, n.l. het officieele jaarverslag, waaruit ik juist citeerde, en waaruit nu ook Dr. R. citeert, omdat er eenvoudig geen andere bron is“.

Deze Uw voorstelling nu is in tweeërlei opzicht onjuist. Immers:

1o U citeerde niet uit het officieele jaarverslag, maar uit de pas verschenen brochure van den heer J. Kuiper;

2o er bestaat van dit belangrijke stuk historie van vóór 60 jaren niet slechts één bron. Er zijn er meerdere; wel minstens vijf.

Mag ik ze U even opnoemen?

1. „Ons Schoolwetprogram“ door Groen van Prinsterer.
2. Het verslag der Vergadering van C. N. S.
3. Groen's Nederlandsche Gedachten.
4. Kuypers' artikelenreeks in De Heraut van 1870.
5. De artikelen van Beets en Sausseye in de Protestantische Bijdragen.

Had U deze bronnen geraadpleegd, U zoudt het niet hebben kunnen doen voorkomen, alsof het woord „christelijk“ destijds het felst bestreden was door Dr. Kuyper; want dan zou U gebleken zijn, dat het Groen van Prinsterer was, die daar in 1869 stond tegenover Beets. Kuyper kwam er slechts als een satelliet van Groen bij. Van Groen toch was het voorstel uitgegaan om uit de schoolwet van '57 te lichten de „christelijke“ deugden. En Kuyper deed niet anders dan dit voorstel van Groen verdedigen. Ongetwijfeld op geniale wijze. Maar met dat al komt het vaderschap van den eisch der verwerping van het woord „christelijk“ uit art. 23 der Schoolwet toch niet aan Kuyper, maar aan Groen toe, en het was deze eisch van Groen, dien Beets en Chantepie de la Saussaye als misdadig qualificeerden.

Mijn grief tegen Uw artikel was dan ook, dat gij van Groen zelfs met geen woord reptet, maar enkel en alleen over Kuyper spreekt.

Achteraf erkent gij echter nu zelf, „dat Groen het verkeerde voorstel gedaan heeft, om het woord „christelijk“ te schrappen“. Maar tusschen haakjes voegt gij er aan toe: „Het tegendeel was door ons niet bewezen“.

Dat had er nog bij moeten komen! 't Is al erg genoeg, dat ge deze waarheid voor uw lezers verzwegen hebt. Daardoor, ik herhaal het, gaaf ge hun een scheeve voorstelling van de zaak.

Nu schreef ik dit toe aan Uw niet-raadplegen van de bronnen. En op mijn klacht daarover laat gij thans de verzuchting volgen: „Hoezeer zou het mij verblijden, indien dit aanleiding werd voor Dr. R. om op dit punt „de bronnen“ inderdaad eens duchtig te gaan bestudeeren“.

Toen ik dit las wreef ik toch even mijn oogen uit, en vroeg ik mezelf af: Hoe heb ik het nu met Dr. Kromsigt? Want dat gij zelf de duidelijkste blijken geeft, op dit terrein de bronnenstudie te hebben verzuimd, is nog tot daar aan toe. Maar hoe gij het nu in Uw hoofd haalt de rollen om te wisselen en Uw criticus van verwaarloozing der bronnen te gaan betichten, is mij een raadsel.

Gelukkig voor mij, verwijt gij deze tekortkoming niet aan mij alleen, maar ook aan anderen. Gij schrijft immers: „Het is juist mijn groote bezwaar tegen Dr. R. en vrijwel alle gescheidenen, ja zoo goed als alle anti-revolutionairen, dat zij Groen met name in de schoolkweste veel te weinig uit zijne geschriften hebben bestudeerd en hem voortdurend zien door den bril van Dr. Kuyper“.

de machtige woeling van het leven rondom, en de groote greep van het leven op den mensch van onzen tijd. Want de kerk staat in het leven niet geïsoleerd. Hoe heeft onze Christus niet telkens weer gezegd, dat het Koninkrijk der Hemelen werkt als een zuurdeeg....

Zoo zien wij ook het ideaal der voortgaande reformatie der kerk als een ideaal voor heel het leven van de grootste betekenis.

Alle leven van kennis en kunst, van nering en industrie, van handel en bedrijf zal er rijk door worden, indien de kerk van Christus krachtig groeiende, met haar boodschap en haar werk, door het leven harer leden heen, doordringt in alle levensopenbaring.

Daarom is ook voor het kerkelijk leven ons ideaal: „vooruit“.

Ja, dan — vooruit — in rechte lijn.

Niet van het pad der vaderen af.

„Voorzichtig wandelen“ blijft het parool.

Maar dan niet met een voorzichtigheid, die de vijand van de wijsheid is; niet met een voorzichtigheid, die geboren is uit den angst; maar met een voorzichtigheid, die eigen is aan den held, die nooit de vrees, en die steeds zijn roeping kent.

In dit licht gezien draagt ons blad een ideaal voor de kerk des Heeren, en met haar en door haar voor heel het leven.

Maar dan zoo, dat dat leven, — dat, zich steeds ontwikkelend, leven van de kerk het best kan worden gediend, als we het zien in verband met alle de werken, die onze God op aarde doet; en als we elken dag weer als begripers en verstaanders van onzen tijd ons door Gods Geest en Woord verlichte verstand over heel het leven laten gaan; en als we ons in liefde tot Christus gloeiend hart wijden aan deze arme wereld en aan onze in geestelijken honger en kommer ondergaande cultuur.

J. W.

De uitvoering van de Nederlandsche Bachvereniging
in de Ronde Luthersche Kerk te Amsterdam,
op 27 Januari 1931.

Al bijna tien jaar lang heeft bovengenoemde vereeniging getracht (en het moet gezegd met succes) Bach's werk bekend te maken en niet gearzeld om werken, die om hun bijzondere moeilijkheden of wegens de groote onbekendheid zoo goed als nooit werden uitgevoerd, op haar programma te plaatsen. Dit keer was de keuze gevallen op Bach's „Magnificat“ en Händels „The Dettingen Te Deum“.

Het „Magnificat“ of de lofzang van Maria (Lukas 1: 46—55) is door zeer veel componisten, vaak op zeer veel manieren op muziek gezet, door sommigen zelfs tot honderdmaal toe, en in de Roomsche kerk was de hymne zeer geliefd. De Luthersche kerk aanvaardde de hymne ook en bij het kerstfeest moest het Magnificat ten gehoeve worden gebracht. Twee verschillende composities heeft Bach gemaakt op dezen tekst, waarvan er echter maar één bewaard is; de eerste bewerking, als sopraanaria, wordt vermeld door den bekenden Bachkenner Rust, die in 1855 de compositie heeft ingezien. Nadien is echter deze compositie spoorloos verdwenen. De tweede bewerking is in twee exemplaren tot ons gekomen. Het oudste dezer twee exemplaren is door Bach geschreven in het eerste jaar van zijn verblijf in Leipzig en staat in Es groot. Het is uitgebreider dan het tweede exemplaar, dat in D groot staat en waarin o.a. niet voorkomen een viertal kerstliederen, die waarschijnlijk werden gezongen door een klein koor geplaatst tegenover het groote koor. Het tweede, later door Bach geschreven exemplaar, mag geacht worden het best zijn intenties weer te geven, immers Bach zelf heeft daar zijn vroeger werk gecorrigeerd.

Het werk begint met een schitterende orkest-inleiding, waarin de trompetten een belangrijke taak te vervullen hebben, bij deze uitvoering op uitstekende wijze vertolkt evenals de trompetsoli in Händels The Dettingen Te Deum.

Het koor valt dan in met zijn in alle stemmen herhaalde jubelkreet „magnificat“, waarmee de twee volgende soli een treffende tegenstelling vormen. Op het rustige, stille, innige „Et exultavit“ van de tweede sopraan, door To van der Sluijs, die veel te genieten gaf, op prijswaardige wijze weergegeven, volgt het weemoedige „Quia respexit“ van de eerste sopraan, welke partij in Anna Stronck-Kappel een zeer waardige vertolkster vond.

Deze beide soli zijn van zeer ongemeene schoonheid. Spitta schrijft ervan: „es ist das Bild der Mutter Gottes, welches den Tondichter begeisterte. Kaum dürften reine Jungfräulichkeit, Anmut, schüchtern empfundenes Glück je zu vollendeterem Ausdruck gekommen sein, als in diesem gleichsam ins Musikalische übersetzten deutschen Madonnenbilde“. Nog is de solo niet uit, of het koor, dat in het geheele werk vol gloed en vuur is, valt

in met zijn „omnes generationes“. Van groote schoonheid is ook de aria voor alt en tenor (door Annie Woud en Georg Walter weergegeven) no. 6: „Et misericordia“, waarin Bach op het eind gebruik maakt van het zelden aangewende geaspiceerde staccato.

Het koor bezingt nu op indrukwekkende wijze de macht des Heeren, die de trotschen verstrooit, waarna door een tenor en alto solo wordt weergegeven het ledig wegzenden der rijken en het verhoogen der armen. De eerste aria schildert het van uit menscheijk gezichtspunt bekeken, men voelt er in een zekere genoegdoening over dit gebeuren, de tweede echter in E-dur geschreven, legt den nadruk op het vertroosten der armen en elke gedachte aan loon van de rijken is hier ver. De twee fluiten vormen in deze altaria een wonder-schoon geheel met de zangstem; de fluitisten C. Kwant en P. v. d. Hurk moeten zeker met lof worden genoemd voor de uitstekende weergave van hun partij in deze en ook in andere soli.

Christus is in de wereld gekomen om te lijden en te sterven en dat mag zelfs niet vergeten bij zijn geboorte, al dadelijk moet daar de aandacht op gevestigd. Als een droeve aankondiging van dit lijden laat Bach, in de begeleiding van het driestemmige „Suscepit Israel“ met de hobo de sombere oude koraalmelodie klinken: Mein Seel erhebt den Herrn“. Een korte koorfuga leidt naar het slotkoor, waarin Bach weer terugrijpt naar zijn beginthema, om dat nog eens in al zijn pracht ons voor te tooveren.

Evenals het Magnificat, is ook het „Te Deum“, het zoogenaamde Ambrosiaansche lofzang, waarmee de kerk God dank bracht voor buitengewone zegeningen, door zeer veel componisten op muziek gebracht. Händel heeft behalve het „Dettingen Te Deum“, het „Utrechtsche Te Deum“ en een drietal Te Deums in B-dur, A-dur en D-dur geschreven. De aanleiding tot het vervaardigen van het Dettingen Te Deum, was de overwinning door den Engelschen koning George II met het pragmatieke leger op 27 Juni 1743 behaald. In Engeland was een Whig-ministerie in de plaats gekomen van den vredelievenden Tory minister Walpole. Krachtig trad Engeland nu op ten gunste van Maria Theresia in de Oostenrijksche successieoorlog. George II zelf stelde zich aan het hoofd van het pragmatieke leger, dat uit de Nederlanden in 1743 opbrak naar den Main. De bekwame Fransche generaal Noailles dreef echter het pragmatieke leger terug naar het westen, tot George II bij Dettingen stand hield en den vijand afwachtte. Ondanks de groote dapperheid, waarmee de Fransche cavalerie optrad, hielden de Engelsche troepen stand en wisten alle aanvallen af te slaan. Men schreef George II een persoonlijk aandeel toe in den strijd; de gevolgen van den onbeslist gebleven slag waren zeer gewichtig, want de Franschen ontruimden Duitschland. Er was dus wel reden voor het Engelsche volk om verheugd te zijn. Ook Händel de gevierde hofcomponist van George II had reden tot dankbaarheid, immers hij mocht zich verheugen in de voltooiing van zijn meesterwerken, de oratoria Israel, Messias, Samson en Judas Macchabeus. Om de dankbaarheid en de vreugde van heel het volk tot uitdrukking te brengen had Händel dan ook niet als andere componisten, kanongebulder en klokgebeier, of zooveel mogelijk en zoo groot mogelijke militaire muziekcorpsen noodig, maar hij weet met trompetten en pauken afgewisseld door houten blaasinstrumenten en violen er op onvergelykelijke wijze uitdrukking aan te geven. De motieven van de inleiding stemmen tamelijk wel overeen met die welke Bach gebruikt in zijn inleiding tot het Weihnachtsoratorium. Het koor, dat nu volgt doet de profane vreugde overgaan in hogere, religieuze stemming. Kretschmar acht dit gedeelte zoo indrukwekkend, dat slechts Brahms in zijn inleiding tot zijn Triumphliedjes het benaderd, maar zeker niet overtroffen heeft. Veel uit het Dettingen Te Deum herinnert aan andere werken van Händel, zelfs heeft hij het werk van een anderen componist benut, namelijk het Te Deum van F. A. Urio. Händel vraagt zich niet af of de denkbeelden oorspronkelijk zijn, maar of ze doelmatig zijn. En het moet gezegd, dat Händel het tot een schoon geheel heeft weten te vormen. Dat het werk op uitstekende wijze werd vertolkt, evenals Bach's Magnificat, is een feit, dat nauwelijks behoeft te worden vermeld, immers als de Nederlandsche Bachvereniging een uitvoering geeft is alles zoo goed mogelijk verzorgd. Een bijzondere vermelding verdient de wijze, waarop door Max Kloos de verschillende bassoli werden weergegeven, het behoorde tot het schoonste wat dezen avond viel te genieten. Wegens ziekte van Evert Cornelis, de dirigent van de Ned. Bachver., stond het geheel onder leiding van den organist der Bachvereniging, Anton van der Horst, die evenals Evert Cornelis er naar streeft om zoo nauwkeurig mogelijk de intenties van den componist weer te geven, met vermijding van alles wat ook maar zweemt naar effectbejag. De leiding bleek ook bij Anton van der Horst in goede handen, 't is dan ook niet om hem onaangenaam te zijn, dat we eindigen met den wensch, dat Evert Cornelis, geheel hersteld, weer spoedig de leiding op zich zal kunnen nemen.

Bussum.

D. STROO.